Уладзімір Караткевіч «Дзікае паляванне караля Стаха»

Урок беларускай літаратуры ў 9 класе

В. А. Зарэцкая,
настаўнік беларускай мовы і літаратуры першай катэгорыі
СШ № 1 г. Лепеля

Тэма:

Роздум аб прызначэнні чалавека на зямлі, аб лёсе беларускага народа ў аповесці У. Караткевіча «Дзікае паляванне караля Стаха». Вобразы Андрэя Беларэцкага, Андрэя Свеціловіча і Надзеі Яноўскай

Мэты:

1) адукацыйная: стварыць умовы для разумення ідэйна-мастацкага зместу аповесці, садзейнічаць развіццю навыка аналізу празаічнага твора праз характарыстыку вобразаў аповесці, вызначэнне іх ролі ў паказе аўтараскай пазіцыі;

2) развіццёвая: развіваць уменне выяўляць асноўныя праблемы твора, навыкі выбарачнага пераказу, стварыць умовы для развіцця творчых здольнасцей вучняў, уменне аргументаваць свой пункт погляду;

3) выхаваўчая: стварыць умовы для выхавання на ўроку патрыятычных пачуццяў, уважлівага стаўлення да чалавечай асобы, духоўна-маральнай культуры, спрыяць выхаванню ўдумлівага чытача.

Тып урока: *абагульненне і сістэматызацыя ведаў*

Месца ўрока ў тэме: другі ўрок

Плануемы вынік: напрыканцы ўрока вучань будзе

- ведаць: параўнальную характарыстыку герояў аповесці па іх паводзінах, учынках, выказваннях;
- разумець: ролю кожнага вобраза ў раскрыцці ідэйна-мастацкага зместу аповесці, аўтарскую пазіцыю ў дачыненні да герояў.

Асноўны метад: павобразная характарыстыка герояў твора

Міжпрадметныя сувязі: музыка, кіно, выяўленчае мастацтва, гісторыя Беларусі

Абсталяванне: карткі з тэставым заданнем, мультымедыйная прэзентацыя

Ход урока

«Без гістарычнай літаратуры не
можа абудзіцца нацыя, бо няма нацыі
без пачуцця гістарызму»
Ул. Караткевіч

1. Арыентацыйна-матывацыйны этап

Дыдактычныя задачы: стварыць умовы для камунікацыі, псіхалагічнай падрыхтоўкі вучняў да ўрока, да ўспрымання і аналізу інфармацыі.

2. Пастаноўка задач урока

- На мінулым занятку мы з вамі склалі план характарыстыкі героя апавядання ў выглядзе інтэлек-карты. Якое дамашняе заданне вы атрымалі?
- Чаму ўсе вучні ўмоўна былі падзелены на тры групы? (тры героі для характарыстыкі)
- Як вы думаеце, якая мэта нашага сённяшняга ўрока? (даць характарыстыку героям, вызначыць асноўныя рысы характару)
- Што дасць нам дэтальны аналіз кожнага з прапанаваных вобразаў? (больш поўна зразумець ідэю твора, аўтарскую задумку)
- **Эпіграф**. Раю вам звяртацца да эпіграфа на працягу ўсяго ўрока і суадносіць яго са зместам нашай гутаркі.

3. Узнаўленне раней атрыманых ведаў

- У якасці літаратурнай размінкі я прапаную вам выканаць тэставае заданне, якое знаходзіцца на кожнай парце. Тэст складзены на аснове зместу аповесці «Дзікае паляванне караля Стаха». Працуем у парах. Картку з заданнем падпішыце. На запаўненне дадзена 3 хвіліны. Пачынайце.

(Некалькі картак па жаданні вучняў збіраюцца, праверка праводзіцца франтальна з дапамогай прэзентацыі.)

У якасці фону гучыць музыка Яўгена Глебава з кінафільма «Дікае паляванне караля Стаха».

1. Назва маёнтка, дзе адбываюцца падзеі:

а) Палац Радзівілаў; б) Балотныя Яліны; в) Волатава прорва.

2. Да якога пакалення па легендзе быў пракляты род Яноўскіх?

а) да 20; б) да 3; в) да 13.

3. Кім па прафесіі быў А.Беларэцкі?

а) фалькларыст; б) настаўнік; в) археолаг.

4. Агульнае ў знешнім выглядзе ўпраўляючага і Малога Чалавека:

а) позірк; б) рост; в) рукі.

5. Кім на самой справе аказалася Блакітная Жанчына?

а) Надзея Яноўская; б) ахмістрыня; в) пані Кульша.

6. Хто аўтар запіскі: «Тое, чаму трэба, загіне. Ты лёзны чалавек, чужынец…Сыходзь з дарогі»?

а) Берман; б) Варона; в) Дубатоўк

7. Каго сустрэў Свеціловіч ля Ведзьмаковай ступы?

а) Рыгора; б) Варону; в) Дубатоўка.

8. Хто быў арганізатарам дзікага палявання?

а) Лікол; б) Варона; в) Дубатоўк.

9. Як завецца старажытная парода коней?

а) арлоўскі рысак;   б) тарпан;   в) дрыкгант.

10. Як загінуў Дубатоўк?

а) згарэў у сваім маёнтку; б) затапталі коні;   в) застрэліўся.

1. б. 2. в. 3. б. 4. а, б. 5. в. 6. 1в, 2б, 3а. 7. б. 8. а. 9. 10. а.

4. Павобразная характарыстыка герояў

Наша ітэлект-карта складалася з 5 пунктаў. Да таго ж кожная група рыхтавала творчае заданне для прэзентацыі свайго вобраза. Сёння мы звернем увагу на вобразы Надзеі Яноўскай, Андрэя Беларэцкага і Андрэя Свеціловіча. Працаваць будзем франтальна: кожны **пункт плана** на прыкладзе кожнага вобраза. Пункт 1. Уступім месца даме.

Прозвішча героя *(«гаворачае імя»),* знешнасць		
Надзея Яноўская	**Андрэй Беларэцкі**	**Андрэй Свеціловіч**
<u>Дакументальны партрэт:</u> 18 год, прадстаўніца выміраючага шляхецкага роду Яноўскіх. Гаворачае імя. Прозвішча мяккае – тры [й] «Маленькая ростам, худзенькая, танюткая, як галінка, з блакітнымі жылкамі на шыі і на руках. Яна была слабай, як сцяблінка **палыну** на мяжы. Прычоска нейкая незразумелая. Рысы твару невыразныя» <u>Удакладняючыя пытанні настаўніка:</u> **- Якія характарыстыкі спачатку дае Яноўскай Беларэцкі?** («проста заморыш, дзіцёнак, д’ябальскі непрыгожая, жывы труп, яна была неразбуджаная, зусім халодная, як лед; нябога была б, можа, і нядрэнная сабою, каб не гэты ўстойлівы, цёмны страх; жах псаваў ёй аблічча»). **- Калі ўпершыню ўбачыў яе іншай, прывабнай, жывой? (**калі гаварыла пра сваіх продкаў і іх несправядлівыя адносіны да народа – «прыгожая дзіўнай, трохі **вар’яцкай** прыгажосцю»). **- Як вы думаеце, ці была Надзея на самай справе прыгожай? Ці адчувала гэта сама? Чаму не?**	26 год, фалькларыст, апісання знешнасці няма, прозвішча Беларэцкі мае асацыяцыю з Беларуссю	Аднолькавае імя з Беларэцкім, прозвішча Свеціловіч сімвалізуе свет, надзею на добрую, высакародную шляхту Адзін з нашчадкаў Яноўскіх, удзельнічаў у паўстанні ва ўніверсітэце

Самахарактарыстыка		
Надзея Яноўская	**Андрэй Беларэцкі**	**Андрэй Свеціловіч**
«Раман у дваццатым калене», апошняя з	Для мяне ў той час найбольш важна было	Ставіцца да сябе з іроніяй, не цэніць сваё жыццё,

Яноўскіх (паставіла крыж на сабе, лічыла пакаранне справядлівым). «Зямля не для мяне…. я ненавіджу тых, хто жэніцца». **- Адкуль такая нізкая самаацэнка?**	зразумець, хто я, якім багам паівнен маліцца. Я тады шукаў свой народ і пачынаў разумець, што ён тут, побач». Баяўся палявання (прызнаваўся сабе ў гэтым, нават напачатку хацеў збегчы)	наіўна-аптымістычны

Адносіны да Бацькаўшчыны, яе гісторыі і будучыні		
Надзея Яноўская	**Андрэй Беларэцкі**	**Андрэй Свеціловіч**
«Гэты свет вабіць, але я непатрэбная нідзе, акрамя гэтых Балотных Ялін». «Мне здаецца, што нідзе няма сонца». **- Ці можна яе асуджаць за такі песімізм да жыцця і краіны? Чаму?**	Усведамляе сябе менавіта беларусам (збірае фальклор, хоча захаваць спадчыну, больш глыбока пазнаць народ). За два гады аб’ехаў Мінскую, Магілёўскую, Віцебскую і частку Віленскай губерній. Беларусь для яго – этнаграфічны рай. «Не ведаю як вам, а мне заўсёды шкада пакідаць гэты край»	Перажывае за лёс Радзімы: «Ганебны гандаль радзімай на працягу сямі стагоддзяў». Намагаецца адстаяць правы радзімы на самастойнасць, верыць у справядлівасць, імкнецца да яе

Адносіны да народа, да шляхты		
Надзея Яноўская	**Андрэй Беларэцкі**	**Андрэй Свеціловіч**
З’яўляючыся прадстаўніцай высокага саслоўя, ставіцца да гэтага факту негатыўна, называе сваё сацыяльнае становішча «абузай, абавязкам». Але ў паводзінах адчуваецца прыроджаная чалавечая годнасць. Няма мяжы паміж ёй і народам, не глядзіць звысака, спачувае. - **Як выказваецца пра сваіх продкаў?** - **Як паступае са сваім палацам пасля ад’езду?** - **Як ставіцца да Рыгора, да ахмістрыні?**	Здольны бачыць праўдзівасць рэчаў. Канстатуе адміранне шляхты. Спачувае сялянам: «І паўсюль я бачыў гора народнае». Любоў Беларэцкага да народа дзейсная – дапамога, абарона. «Калі не з мужыкоў, дык каля мужыкоў блізка ляжаў» (Рыгор)	Саромеецца, што належыць да шляхты: «Каб была мая воля, я б выпусціў з жылаў магнацкую сваю кроў. Гэта толькі прычына да вялікіх пакут сумлення». Перажвае пра народ: «Краіна аддае чужынцам лепшых сваіх сыноў». Клапоціцца пра сялян: «Свеціловіч таксама панам быў, а вас ад шляхты ды ад суддзяў абараняў», чатырох мужыкоў з суда выбавіў

Рысы характару, паводзіны ў крытычнай сітуацыі		
Надзея Яноўская:	**Андрэй Беларэцкі**	**Андрэй Свеціловіч**
Высакародная, умее даравоць, дарослая для сваіх 18 год, наіўная, смелая, рамантычная, не ставіць сябе вышэй за астатніх	Смелы, вытрыманы, мае аналітычнае мысленне, добрую фізічную падрыхтоўку, часам нават жорсткі (суд, расправа над дзікім паляваннем), ігрок, ідзе ва-банк, падазрае ўсіх, высакародны (хоча абараніць слабых, дуэль), умее пастаяць за сябе. «Гэта не кураня – гэта мужчына». (Дубатоўк)	«Чысты і харошы чалавек» (так характарызуе яго А.Беларэцкі). Даверлівы, вельмі выхаваны і асцярожны ў выказваннях, здольны да самаахвяравання

6. Творчае заданне . Па жаданні вучні малявалі партрэт свайго героя.

5. Гульня «Пра каго ідзе размова» (з элементамі фізкультхвілінкі: калі гэта ваш герой, трэба ўстаць)

1. «Спіць і бачыць сябе гаспадаром вялізнага замка» (Дубатоўк)

2. Чые гэта словы? «Мазгоў з напарстак, а сківіцы як у дыназаўра, на семсот зубоў. Топчуць маленькіх, прадаюць сумленне» (Свеціловіч)

3. «Пра цябе казалі, што Яноўскую, калі яна сіратой засталася, шкадаваў, нават хацеў вартаўніком да яе перайсці» (селянін Рыгор)

4. «Абкладзеная з усіх бакоў, яна не страціла лепшых сваіх якасцей: спагадлівасць, дабрыню, самаахвярнасць» (Яноўская Надзея)

5. «Мая гордасць – маё адзінае, я не даю нікому наступіць сабу на нагу» (Беларэцкі)

6. Не згаджаўся спачатку забіваць Яноўскую, але пасля з'ўлення Свеціловіча згадзіўся і ён. (Варона)

6. Гульня «Асацыяцыі « (Скрайбінг)

- А зараз я прапаную вам пагуляць у гульню «Асацыяцыі». Умова такая: я называю пэўную з'яву, а вы прыдумваеце прыклад, які б падыходзіў да вашага персанажа. Напрыклад, Беларэцкі: калі пабудова, то крэпасць.

Калі кветка, то… (колер, дрэва, музыка, зброя, пара года)

7. Абагульняючая гутарка

- Чаму ўсе, што адбываецца ў творы, мы бачым вачамі менавіта Беларэцкага?
- Чаму ў герояў аднолькавыя імёны? Не было іншых?
- Чаму Яноўская не раз прапаноўвала Беларэцкаму з'ехаць адсюль?
- Дзе мы маем любоўны трохкутнік? Ці вострыя там вуглы? Чаму?
- Як лёс узнагароджвае Яноўскую за яе пакуты?

- Што абя'дноўвае ўсіх траіх персанажаў? (імкнуцца змяніць жыццё да лепшага, сумленныя, маладое пакаленне)

- Чаму аўтар «забівае» аднаго з любімых персанажаў?

- Чаму Караткевіч узяў менавіта гістарычную тэматыку ў аповесці? (зварот да эпіграфа)

- Ці дасягнулі мы пастаўленых задач? Сувязь з эпіграфам.

8. Рэфлексія.

- У які гістарычны час адбываюцца падзеі ў аповесці?

- Вы б хацелі жыць у той час? Чаму? Якія пачуцці выклікалі ў вас героі?

- Паэт Валянцін Берастаў лічыў, што «пісьменнік, які імкнецца атрымаць званне класіка, павінен стварыць новы вобраз у літаратуры, а яшчэ лепш – цэлую галерэю вобразаў». Ці можна аповесць лічыць класікай?

10. Дамашняе заданне. Зрабіць групоўку вобразаў, засноўваючыся на тэме «Праблема дабра і зла ў аповесці».

Уладзімір Караткевіч

“Дзікае паляванне караля Стаха”

Задачы ўрока:

- ахарактарызаваць герояў аповесці па іх паводзінах, учынках, выказваннях;
- вызначыць ролю вобразаў у раскрыцці ідэі твора.

Літаратурнае тэставае заданне

???

Літаратурнае тэставае заданне

Адказы:

1. б) Балотныя Яліны
2. а) да 20
3. а) фальклaрыст
4. в) рукі
5. а) Надзея Яноўская
6. а) Берман
7. б) Варону
8. а) Лікол; в) Дубатоўк
9. в) дрыкгант
10. б) затапталі коні

План характарыстыкі героя

1. Прозвішча героя, знешнасць
2. Самахарактарыстыка
3. Адносіны да Бацькаўшчыны, яе гісторыі і будучыні
4. Адносіны да народа, да шляхты
5. Рысы характару, паводзіны ў крытычнай сітуацыі

1. Прозвішча героя, знешнасць

Надзея Яноўская

Андрэй Беларэцкі

Андрэй Свеціловіч

2. Самахарактарыстыка

Надзея Яноўская

Андрэй Беларэцкі

Андрэй Свеціловіч

3. Адносіны да Бацькаўшчыны, яе гісторыі і будучыні

Надзея Яноўская

Андрэй Беларэцкі

Андрэй Свеціловіч

4. Адносіны да народа, да шляхты

Надзея Яноўская

Андрэй Беларэцкі

Андрэй Свеціловіч

5. Рысы характару, паводзіны ў крытычнай сітуацыі

Надзея Яноўская

Андрэй Беларэцкі

Андрэй Свеціловіч

Творчае заданне

I група

Надзея Яноўская

II група

Андрэй Беларэцкі

ІІІ група

Андрэй Свецiловiч

Пра каго ідзе размова?

Задачы ўрока:

- ✓ахарактарызаваць герояў аповесці па іх паводзінах, учынках, выказваннях;
- ✓вызначыць ролю вобразаў у раскрыцці ідэі твора

Дамашняе заданне:

1. Паразважаць над сімвалічнасцю словазлучэння “дзікае паляванне”.

2. Прачытаць раздзелы 1, 2, 3, 4 з рамана Ул.Караткевіча “Каласы пад сярпом тваім”. Звярнуць увагу на абрад дзядзькавання.

Дзякуй за ўвагу!

Уладзімір Караткевіч
“Дзікае паляванне караля Стаха”